

GRIGORIJ SAVIC SKOVORODA

PHILOSOPHE, POÈTE, MUSICIEN
ET TRADUCTEUR UKRAINIEN
(1722-1794)

Bibliographie sélective
Mars 2023

{ BnF

Grigorij Savič Skovoroda (Григорій Савич Сковорода), dont l'UNESCO a fêté en 2022 le tricentenaire, est né dans une famille de Cosaques le 3 décembre 1722 à Tchornoukhy, près de Poltava (gouvernement de Kiev, à l'époque dans l'empire russe) et est mort le 9 novembre 1794 dans le village d'Ivanivka (aujourd'hui Skovorodynivka), dans la région de Kharkiv. Il a marqué la culture ukrainienne par ses multiples talents et activités : il fut en effet tout autant philosophe, poète que passionné par la pédagogie.

Skovoroda, qui avait foi en la capacité créatrice de l'homme, source de bonheur à ses yeux, fondait sa philosophie sur l'articulation de trois mondes : un macrocosme (l'univers) et deux microcosmes (l'homme et le monde symbolique de la Bible). Chrétien fervent, il mettait l'accent sur la vie spirituelle et les enseignements moraux de la Bible : si l'homme les respecte, s'il fait tendre son existence à se perfectionner et à exalter la vertu, pensait-il, il n'a plus à craindre la mort.

Du point de vue littéraire, Skovoroda s'est fortement inspiré des récits de l'Antiquité gréco-latine : il a parfois emprunté ses sujets à Ésope et a traduit Ovide, Virgile et Horace. Ses œuvres ont grandement influencé la philosophie ukrainienne et russe. Ses poèmes (*Le jardin des chants divins* dans la collection *Сад Божественних пісень*) et sa prose ont bouleversé de nombreux lecteurs.

Alors que Skovoroda se voyait offrir des postes importants à la cour, il choisit une voie plus originale : celle de philosophe voyageur.

Paradoxalement, il faudra attendre la mort de Skovoroda pour voir ses œuvres publiées. Son récit dialogué *Наркис (Narcisse)* fut imprimé pour la première fois en 1798 à Saint-Pétersbourg.

Mort pauvre, il avait voulu comme épitaphe : « Le monde m'a chassé, mais ne m'a pas attrapé. »

A Skovorodynivka (région de Kharkiv), un musée avait été dédié à ce grand poète. Il a été détruit par un tir de missile russe la nuit du 7 mai 2022.

Œuvres de Grigorij Skovoroda

Ouvrages

Собрание сочинений Г. С. Сковороды. Биография Г. С. Сковороды М. И. Ковалинского ; замѣтки и примечания В. Бончъ-Бруевича. Санкт-Петербург : Типография Б. М. Вольфа, 1912. 544 р. Т. 1. (Матеріали кь истории и изучению русскаго сектанства и старообрядчества. Вып. 5)
Magasin – [8-M-27115 (5)]

Твори в 2 т. / АН УРСР, Ін-т філософії ; редколегія : О. І. Білецький, Д. Х. Острянин, П. М. Попов. Київ : АН УРСР, 1961.

Т. 1 : Григорій Сковорода вступ. ст. Д. Х. Острянин, П. М. Попов, І.А.Табачников «Видатний український письменник і філософ», р. XI-XL. 638 р.

Т. 2. – 624 р.

Magasin – [8-Z-36659 (1), 8-Z-36659 (2)]

Поезії. / вступна стаття І. І. Пільгука ; редколегія: М. П. Бажан, О. С. Масенко, С. А. Крижанівський та ін. ; упорядкування текстів та примітки В. В. Яременка. Київ : Радянський письменник, 1971. 239 р.

Magasin – [16-УМ-778 (27)]

Літературні твори / вступна стаття, упорядкування текстів і примітки Б. А. Деркача. Київ : Наукова думка, 1972. 436 р.

Magasin – [8-Z-43015]

Повне зібрання творів в 2 т. / редкол. В. І. Шинкарук, В. Ю. Євдокименко, Л. С. Махновець та ін. Київ : Наукова думка, 1973. 2 vol.

- Т. 1. *Художні та філософські.* 532 р.

- Т. 2. *Філософські твори.* 575 р.

Magasin – [Z-43235 (1), 8-Z-43235 (2)]

Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи, / редколегія: І. О. Дзверін, М. П. Бажан, О. Т. Гончар та ін. ; АН УРСР. Київ : Наукова думка, 1983. 542 р. (Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література).

Magasin – [16-Z-25810]

Дітям ; байки в переказі Олександра Виженка і малюнках-загадках Анни Сезон. Київ : Час майстрів, 2021. [105] р.

En traitement.

Œuvres disponibles en ligne

Сочинения Григорія Саввича Сковороды. Юбилейное издание (1794–1894 годъ) : съ портретомъ его, видомъ могилы и снимками почерка, собранныя и редактированныя проф. Д. И. Багалеем. Харьковъ : Типографія Губернскаго Правленія, 1894. 352 р. (Сборник Харьковскаго Историко-Филологическаго общества ; т. 7).

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002041> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Харківські байки. За редакцією академіка П. Тичини ; передмова проф. Сави Чавдарова. Київ : Українське державне видавництво, 1946. 32 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=10912> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Байки харківські. Афоризми. Редактор О. Р. Мазуркевич, упорядкування і автор передмови Н. О. Батюк. Харків : Прапор, 1972. 128 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000014737> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Байки харківські. Передмова проф. Сави Чавдарова. Нью-Йорк : Видавництво Чарторийських, 1972. 32 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017245> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Сочинения в двух томах. АН СССР, Институт философии ; редакционная коллегия В. И. Шинкарук, В. Е. Евграфов, В. В. Евдокименко и др. ; составление, перевод, обработка И. В. Иванько ; вступительная статья В. И. Иванько, В. И. Шинкарука. Москва : Мысль, 1973. (Философское наследие)

– Т. 1. 510 р. Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000960> (consulté le 19 mai 2023)

– Т. 2. 485 р. Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000962> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Розмова п'яти подорожніх про істинне щастя в житті : товариська розмова про душевний мир. Переклад Валерій Шевчук ; Канадський Інститут Українських Студій. Електронна бібліотека української літератури KIUС, 1994. 29 p.

Disponible en ligne sur : <http://sites.utoronto.ca/elul/Skovoroda/Rozmova5.pdf>

(consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Повна академічна збірка творів. За редакцією Л. Ушкалова ; НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інститут філософії ім. Г. С. Сковорода. Торонто : Видавництво Канадського інституту українських студій. Харків : Майдан, 2011. 1398 p.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0003920> (consulté le 19 mai 2023)

Сковорода, Григорій

Вибрані афоризми. Харків : Фоліо, 2020. 253 p.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/object.html?id=14207> (consulté le 19 mai 2023)

Traductions françaises

Cadot, Michel ; Joukovsky, Arkady ; Koptilov, Viktor (sous la direction de)

Anthologie de la littérature ukrainienne du XIe au XXe siècle. Société Scientifique Ševčenko en Europe. Kyiv ; Paris : Editions Olena Teliha, 2004. 1202 p.

Magasin – [2023-65671]

Meillet, Antoine (sous la direction de)

Anthologie de la littérature ukrainienne jusqu'au milieu du XIXe siècle. Avec un avant-propos de M. A. Meillet ; Institut sociologique ukrainien. Paris : M. Giard, 1921. 144 p.

Magasin – [8-Z-21276]

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/776/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Skovoroda, Gregory

« Fables » Traduit par Daniel Sztul. *Échanges: Revue Franco-ukrainienne*, n° 3, 1972, p. 6–9.

Magasin – [8-JO-17996 1971-1973]

Autres traductions

Skovoroda, Hryhorii

« A Conversation Among Five Travellers Concerning Life's True Happiness ». Traduit en anglais par George L. Kline et Taras D. Zakydalsky. *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 30, n°1, 2005, p. 1-45.

Disponible en ligne sur : <https://cius-archives.ca/files/original/629b8f0b61f0fcfb06c9feabe1c11cbb.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Skovoroda, Ghryghory

Fabulas. Traduit en brésilien par Wira Selianski. Rio de Janeiro : Companhia Brasileira de Artes Gráficas, 1978. 60 p.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12101/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Skovoroda, Hryhory

The Garden of Divine Songs and Collected Poetry of Hryhory Skovoroda. Traduit par Michael M. Naydan. London: Glagoslav Publications, 2016. 139 p.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017284> (consulté le 19 mai 2023)

Sur la vie et l'œuvre de Grigorij Skovoroda

Notices dans des encyclopédies

« Сковорода, Григорій Саввичь ». **Dans** *Павловскій И. Ф. Краткій біографическій словарь ученыхъ и писателей Полтавской губерніи съ половины XVIII вѣка: съ портретами*. Полтава : Изданіе Полтавской ученой Архивной комиссії, 1912, p. 185-187.
Magasin – [4-M-7500 (1)]

« Сковорода (Григорій Саввичь, 1722-94) ». **Dans** *Энциклопедический словарь [Энциклопеди́ческий словарь' : reprintnoe vosproizvedenie izdaniĭ F. A. Brokgauz-I. A. Efron 1890 g.]*. Fac-sim. de l'éd. de Saint-Pétersbourg : F. A. Brokgauz et I. A. Efron, 1900. Tome 59, Sim-Slûzka. Âroslavl' : Terra, 1992, p. 217-219.
Salle G – Langues et littératures d'Europe centrale et orientale – [R491.7 BROK e59]
Salle W – Généralités de la salle Littératures orientales et Littératures étrangères – [030.701 7 BROK e59]

Попович, М. В.

« СКОВОРОДА Григорій Савич ». **Dans** *Енциклопедія історії України*. т. 9, Прил–С. Київ, 2012, p. 607–609.

Disponible en ligne sur : http://www.history.org.ua/?termin=Skovoroda_H
(consulté le 19 mai 2023)

Задорожнюк, И. Е.

« Сковорода Григорий Саввич ». **Dans** *Новая российская энциклопедия*. Tome XV, 1. Moskva : Enciklopediâ, 2015, p. 264-265.

Salle W – Généralités de la salle Littératures orientales et Littératures étrangères – [030.701 7 NOVA15.1]

« Skovoroda, Hryhori Sawwitsch ». **Dans** *Meyers enzyklopädisches Lexikon : in 25 Bänden*. Tome 21, Sche-Sm. Mannheim ; Wien ; Zürich : Bibliographisches Institut, 1981, p. 808.

Salle E – Encyclopédies et dictionnaires – [033 MEYE 21]

Salle U – Généralités de la salle Littératures étrangères – [030.01 MEYE 21]

Magasin – [2000-436805]

« Skovoroda (Grégoire-Savitch) ». **Dans** *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle : français, historique, géographique, mythologique, bibliographique*. V, CONT.-CZYZ. Pierre Larousse. Genève ; Paris : Slatkine, 1982, vol. XIV, Première partie, p. 781-782.

Salle V – [030 LARO g 14.1]

Scherer, Stephen P.

« Skovoroda Hryhorii Savvich ». **Dans** *The Modern Encyclopedia of Russian and Soviet History*. Vol. 35. Gulf Breeze, Fla.: Academic International Press, 1983, p. 185-189.

Magasin – [4-M-10604 (35)]

« Skovoroda ». **Dans** *Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana*. Tome LVI, SIF-SOL. Madrid : Espasa-Calpe, 1991, p. 992.

Salle U – Généralités de la salle Littératures étrangères – [030.01 ESPA e56]

« Skovoroda, Grigorij Savvič ». **Dans** *Gran Enciclopèdia Catalana*. Vol. 21, Segú-Sulk. Barcelona : Enciclopèdia catalana, 1992, p. 250.

Salle U – Littératures étrangères – [030.01 GRAN g21]

« Skovoroda, Hryhorij Sawwitsch, ukrain. Philosoph und Barockdichter ». **Dans** *Brockhaus Enzyklopädie in vierundzwanzig Bänden*. Tome 20, Sci-Sq. Mannheim : F.A. Brockhaus, 1993, p. 365.

Salle U – Généralités de la salle Littératures étrangères – [30.01 BROCC19 20]

Zakydalsky, T.

« Skovoroda Hryhorii ». **Dans** *Encyclopedia of Ukraine*. Vol. 4. Toronto : University of Toronto Press, 1993, p. 734–735.

Salle W – Généralités de la salle Littératures orientales et Littératures étrangères – [030.701 8 UKRA e4]

Disponible en ligne sur:

<http://www.encyclopediiaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CS%5CK%5CSkovorodaHryhorii.htm> (consulté le 19 mai 2023)

« Skovoroda (Grigori Savvitch), penseur ukrainien ». **Dans** *Grand Larousse universel*. vol. 14, Siegen à Touareg. Paris : Larousse, 1995, p. 9629.

Salle T – Généralités de la salle Recherche bibliographique, livre, bibliothèques – [030 GLU g14]

Эрихсень, О.

« Сковорода, Григорій Саввичь ». **Dans** *Русский биографический словарь [Russkij biografičeskij slovar]*. 22, Sabaneev-Smyslov. Reprod. de l'éd. de St.-Pétersbourg/Moscou de 1896-1918. Moskva : Aspekt Press, 1999, p. 585-589.

Salle W – Généralités de la salle Littératures orientales et Littératures étrangères – [030.701 7 ROUS 22]

« Skovoroda, Hryhorii ». **Dans** *Historical Dictionary of Ukraine*. Lanham (Md.) : The Scarecrow press, 2013, p. 576-577.

Salles J et L – Histoire, archéologie – [947.7 HIST]

Études

Багалеј, Д. И.

Григорій Саввич Сковорода. Речь, произнесенная в публичном заседании Харьковского Историко-Филологического Общества, по случаю исполнившегося 29-го октября 1894 г. столетия со дня смерти этого философа. Харьков : Тип. Губернского правления, 1896. 16 p.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=6845> (consulté le 19 mai 2023)

Багалеј, Д. И.

Г. С. Сковорода и Л. Н. Толстой: историческая параллель. Харьков : Тип. и литогр. М. Зильберберг и С-вья, 1911. 8 p.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=6949> (consulté le 19 mai 2023)

Багалій, Д. І.

Український мандрований філософ Гр. Сав. Сковорода. Харків : Держвидав України, 1926. 397 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=8630> (consulté le 19 mai 2023)

Бартоліні, Марія Грація

Пізнай самого себе. Неоплатонічні джерела в творчості Г. С. Сковороди. Переклад з італійської : М. Прокопович, К. Новікова. НАН України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Академперіодика, 2017. 154 р. (Світові сквородинські студії) (Проект "Наукові переклади"). Traduction de « *Introspecte mare pectoris tui* »: *ascendenze neoplatoniche nella produzione dialogica di H. S. Skovoroda (1722–1794)*. Firenze, 2010.

Disponible en ligne sur:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Bartolini_Mariia_Gratsiia/Piznai_samoho_sebe_Neopl_atonichni_dzherela_v_tvorchosti_HS_Skovorody.pdf?PHPSESSID=2urm9tios5g568mt5mbbcfsj84 (consulté le 20 mai 2023)

Білий, В.

Г. С. Сковорода : життя й наука. Київ : Друкарня Військ.-Редакційн. ради УВО, 1924. 46 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=13926> (consulté le 19 mai 2023)

Бобринской, П.

Старчикъ Григорій Сковорода: жизнь и учение. Париж, 1929. 82 р.
Magasin – [16-M-15440]

Возняк, Михайло

Грицько Сковорода : славний український мудрець (1722–1794). Львів : З друк "Діла", 1922. 24 р. (Народна бібліотека Просвіти ; ч. 14).

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=13927> (consulté le 19 mai 2023)

Володимир (Šaân, Volodimir, pseud. Volodimir)

Григорій Сковорода, лицар святої борні. Лондон ; Торонто : Інститут Володимира Шаяна, 1973. 111 р. (Інститут Володимира Шаяна. Видання ч. 7. Із циклу : Історія української філософії)

Magasin – [8-Z-43367 (7)]

Григорій Сковорода і Переяславицина : ювілейне видання на честь 300-х роковин від дня народж. «українського Сократа». Укладачі : О. І. Шкира, Л. В. Губар, Т. Л. Деркач [та ін.] ; вступна стаття В. В. Коцура. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М., 2022. 606 р.

Disponible en ligne sur : <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6322> (consulté le 19 mai 2023)

Данилевский, Григорий Петрович

Украинская старина : материалы для истории украинской литературы и народного образования. Харьков: Издание Заленского и Любарского, 1866. 403 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002595> (consulté le 19 mai 2023)

Дем'янчук, В. М.

Літературно-меморіальний музей Г.С. Сковорода в Переяславі-Хмельницькому : путівник. Упорядкування О. П. Полянського. Київ : Мистецтво, 1981. 64 р.

Magasin – [16-V-15202]

Драч, І. Ф. , Кримський, С. Б., Попович, М. В.

Григорій Сковорода : біографічна повість. Загальна редакція В. М. Нічик. Київ: Молодь, 1984. 215 р. (Уславлені імена : серія біографічних творів ; вип. 60).

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000528> (consulté le 19 mai 2023)

Зеньковский, В. В.

История русской философии. Paris : YMCA-press, 1989. 469 р.

Magasin – [8-R-98468 (1)] et [8-G-11636 (23)]

Коваленко, Гр.

Григорій Сковорода, його життя і твори. У Полтаві : З друкарні Товариства «Печатне Діло», 1919. 156 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0001533> (consulté le 19 mai 2023)

Коваленский, М. И.

Житіє Сковороды, описанное другомъ его М.И. Коваленскимъ. Съ предисловіемъ Н. Ф. Сумцова. Киев: Изданіе Редакціи «Кіевской Старини», 1886. 48 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0002232> (consulté le 19 mai 2023)

Куліш, П. (Kuliš, P.)

Твори Пантелеймона Куліша Т. 2. У Львові : Видане товариства « Просвіта », 1909. 559 р. (Руска письменність ; 6, 2).

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=9971> (consulté le 19 mai 2023)

Лошиц, Юрий

Сковорода. Москва : Молодая гвардия, 1972. 224 р. (Жизнь замечательных людей. Серия биографий. Выпуск 13.520)

Magasin – [8-G-13399 (520)]

Махновець, Л. Є.

Григорій Сковорода: Біографія. Київ : Наукова думка, 1972, 256 р.

Magasin – [16-M-7996]

Мишанич, Олексій Васильович

Григорій Сковорода і усна народна творчість. Академія наук Української РСР, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ : Наукова думка, 1976. 150 р.

Magasin – [16-Z-19451]

Ніженець, А. М. *Г. С. Сковорода : заповідні місця на Харківщині*. Художник С. О. Павлов, переклад на англійську мову Я. З. Тенцера. Харків : Прапор, 1969. 62 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000017261> (consulté le 19 mai 2023)

Пільгук, Іван

Григорій Сковорода, художній життєпис. Київ : Дніпро, 1971. 263 р.

Magasin – [16-M-7583]

Поліщук, Валеріян

Григорій Сковорода : біографічно-ліричний роман з перемінного болісного та веселого життя українського мандрівного філософа. Харків : Державне видавництво України, 1929. 116 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=13965> (consulté le 19 mai 2023)

Поліщук, Ф. М.

Григорій Сковорода: життя і творчість. Київ : Дніпро, 1978, 260 р.

Magasin – [16-M-10451]

Попов, Павло Миколайович

Григорій Сковорода. Життя і творчість : нарис. Київ : Державне видавництво художньої літератури, 1960. 172 р.

Magasin – [16-M-4827], [RES-Z KOJEVE-881]

Софронова, Людмила

Три мира Григорія Сковороди. РАН, Інститут славянознавства. Москва: Индрик, 2002. 463 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000934> (consulté le 19 mai 2023)

Стеллецкий, Н. (свящ.)

Странствуючий українській філософ Григорій Саввич Сковорода. Киев: Типографія Г. Т. Корчак-Новицького, 1894. 52 р.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000931> (consulté le 19 mai 2023)

Табачников, И. А.

Григорий Сковорода. Москва : Мысль, 1972. 208 р. (Мыслители прошлого)

Magasin – [16-M-7844]

Тичина, Павло

Сковорода, симфонія. Вступна стаття С. Тельнюка ; гравюри Ю. Г. Логвина.

Київ : Радянський письменник, 1971, 404 р.

Magasin – [16-УМ-2639]

Товкачевський, Андрій

Г. С. Сковорода. Київ : Життя й мистецтво, 1913. 68 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=13149> (consulté le 19 mai 2023)

Хоткевич, Гнат

Григорій Савич Сковорода (український філософ) : короткий його життєпис і вибрані місця з творів та листів : з нагоди 125-літньої річниці з дня смерті. Харків : Союз, 1920. 168 р. (Культурно-історична бібліотека. Під ред. Д. І. Багалія).

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8377> (consulté le 19 mai 2023)

Шреер-Ткаченко, Онисія

Григорій Сковорода музикант. Київ : Музична Україна, 1972, 96 р.

Richelieu – Magasin – [VMD-2658]

Чижевський, Дмитро

Філософія Г. С. Сковороди. Warszawa ; Lvov : Impr. de la Société Chevtchenko, 1934. 224 p. (Travaux de l'Institut scientifique ukrainien. T. XXIV. Série philosophique. Livre 1)

Magasin – [FOL-R-657 (24)]

Чижевський, Дмитро Іванович

Філософія Г. С. Сковороди. Варшава : 3 друк. НТШ у Львові, 1934. 221 p. (Праці Українського наукового інституту. Серія філософічна ; т. 24, кн. 1).

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005514> (consulté le 19 mai 2023)

Ушкалов, Леонід

Григорій Сковорода від А до Я. Львів : Видавництво Старого Лева, 2019. [71] p.

En traitement.

Эрнь, В.

Григорій Саввіч Сковорода: жизнь и учение. Moskva : Путь, 1912. 341 p.

Magasin – [16-M-2314], [Z KOJEVE-4648]

Disponible en ligne sur : <https://dlib.ukma.edu.ua/document/574> (consulté le 19 mai 2023)

Andriyeshyn, Ruslan

« G. S. Skovoroda, il primo filosofo ucraino nella Russia del Settecento ». *Idee: Rivista di Filosofia*, vol. 45, 2000, p. 101-112.

Bartolini, Maria Grazia

« *Introspecte mare pectoris tui* » : *Ascendenze neoplatoniche nella produzione dialogica di H. S. Skovoroda (1722–1794)*. Firenze : Firenze University Press, 2010. 188 p.

Disponible en ligne sur : https://media.fupress.com/files/pdf/24/2068/2068_21419 (consulté le 19 mai 2023)

Hryhorij Savyč Skovoroda (1722-1794). München : Ukrainische Freie Universitat, 1975. 48 p. (Reihe: Monographien, Band 22).

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/12549/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Joukovski, Arkady (sous la direction de)

Skovoroda, philosophe ukrainien. Colloque du 18 janvier 1973 à l'Institut d'Études Slaves de Paris à l'occasion du 250e anniversaire de la naissance de Skovoroda. Paris : P.I.U.F., 1976. 118 p.

Magasin – [8-G-11636 (23)]

Kaluzny, Antoine-Eugène

La Philosophie du cœur de Grégoire Skovoroda. Préface de Venant Cauchy.

Montréal : Fides, 1983, 126 p.

Magasin – [8-R-91027]

Machet, Pierre-Alexandre

Tradition culturelle et spécificité de la tradition philosophique en Ukraine.. Thèse de doctorat soutenue à l'Université Michel de Montaigne, Ecole Doctorale Montaigne Humanités. Bordeaux III, 2014. 516 p.

Disponible en ligne sur : <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01211479/document>

(consulté le 19 mai 2023)

Pinchuk, Jaroslav

The symbols of H. S. Skovoroda. A description and analysis. Winnipeg : The University of Manitoba, 1976. 192 p.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/18473/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Tschižewskij, Dmitrij

Skovoroda : Dichter, Denker, Mystiker. München : W. Fink, 1974. 233 p. (Harvard series in Ukrainian Studies ; 18)

Magasin – [8-Z-44607 (18)]

Articles critiques

Ressources disponibles à la BnF

Deschepper, Jean-Pierre

« Skovoroda philosophe ukrainien. Colloque tenu le 18 janvier 1973 à l'Institut d'études slaves de Paris à l'occasion du 250e anniversaire de la naissance de Skovoroda (1722-1792) ». *Revue philosophique de Louvain*, 4e série, vol. 76, n° 31, 1978, p. 399-400.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Persée

Dziouba, Ivan

« Notre premier penseur ». *Échangés : Revue Franco-ukrainienne*, n° 3, 1972, p. 10-12.

Magasin – [8-JO-17996 1971-1973]

Fizer, John

« Skovoroda's and Socrates' Concepts of Self-Cognition : A Comparative View ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 65-73.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Proquest

Gustafson, Richard F.

« Tolstoy's Skovoroda ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 87-96.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Proquest

Hantula, Richard

« Song 29 of Skovoroda's Garden ». *Harvard Ukrainian Studies*, vol. 14, n°3/4, 1990, p. 343-349.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) - JSTOR

« Hrygoryi SCOVORODA Philosophe ukrainien (1722-1972) : pour le 250e anniversaire de naissance de Hryhoriy Skovoroda, Philosophe ukrainien ». *Nouvelles de l'Institut catholique de Paris*. 1 février 1974, p. 47-56.

Document numérique – [Gallica](#)

Joukovsky, Arkady

« Hryhori Skovoroda et l'Académie Mohyla de Kyïv ». *Bulletin de l'Association Française des Etudes Ukrainiennes*, vol. 22, n°3, 2002, p. 6-8 ; vol. 23-25, n°1-3, 2003, p. 15-18.

Magasin – [4-JO-79909]

Koyré, Alexandre

« D'Domet Ollancyn. Hrihoriy Skovoroda. 1722-1798, Der ukrainische Philosoph des XVIIIe Jahrhunderts und seine Geistig-Kulturellé Umwelt (Osteropäische Forschungen, N.F., Bd. 2); Berlin, Ost-Europa Verlag, 1928, in 8, 168 pages ». *Revue critique d'histoire et de littérature*, 1.11.1929, p. 522-523.

Document numérique - [Gallica](#)

Malinov, Alexey V.

« Discourse of nature in Gregory Skovoroda's teaching ». *Rivista di Estetica*, vol. 58, n° 67, 2018, p. 33-48.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Openedition (consulté le 19 mai 2023)

Marshall, Richard H., Bird, Thomas E.

« Hryhorij Savyč Skovoroda : An Anthology of Critical Articles ». *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*, vol. 38, n°1/2, 1996, p. 233-235.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) - JSTOR

Pylypiuk, Natalia

« The Primary Door: At the Threshold of Skovoroda's Theology and Poetics ». *Harvard Ukrainian Studies*, vol. 14, n°3/4, 1990, p. 551-583.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) - JSTOR

Roussow, Georges

« G. S. Skovoroda et sa lutte contre le matérialisme ». *Études Slaves et Est-Européennes / Slavic and East-European Studies*, vol. 2, n° 1, 1957, p. 15-30.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) - JSTOR

Schwarzband, Shmuel

« Об одном стихотворении Г. Сковороды *de Libertate* ». *Revue des Études Slaves*, vol. 72, n°1-2, 2000, p. 25-31.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Persée

Sirotschouk, Tatiana

« Des Lumières à une lumière : le XVIIIe siècle de Grégoire Skovoroda ». **Dans** *La vie intellectuelle et littéraire en Ukraine au siècle des Lumières*. Paris : H. Champion, 2010, p. 300-408.

Magasin – [2010-283162]

Sztul, Daniel

« Skovoroda, Gregory (1722–1794) ». *Échangés : Revue Franco-ukrainienne*, n° 3, 1972, p. 3-5.

Magasin – [8-JO-17996 1971-1973]

Zakydalsky, Taras D.

« Skovoroda as Philosophus Ludens ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 3-11.

Ressources électroniques – [Bases de données](#) – Proquest

Bibliothèques numériques ukrainiennes

Carlson, Maria

« Skovoroda in Peterburg: The Itinerant Philosopher in Andrei Bely's Modernist Classic ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 105-115.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Dolan, Lynda

« Hryhorii Skovoroda's contribution to the role of spirituality in human life ». *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Психологія [Naukovî zapiski Naciònal'nogo unîversitetu "Ostroz'ka akademiâ". Serîâ : Psihologiâ]*, 2016, n° 4, p. 233-250.

Disponible en ligne sur : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2016_4_23 (consulté le 19 mai 2023)

Dolan, Lynda

« Hryhorii Skovoroda's theory on the inner voice and its application in hypnotherapeutic rest: an exploratory case study approach ». *Психологія і суспільство [Psihologiâ i suspil'stvo]*, 2017, n° 3, p. 59-85.

Disponible en ligne sur : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psis_2017_3_8 (consulté le 19 mai 2023)

Horowitz, Brian

« Vladimir Ern and Hryhorii Skovoroda : A Historian and His Philosophical Antithesis ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 97-104.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Kline, George L.

« Skovoroda: 'in' but not 'of' the Eighteenth Century. A Commentary ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p.117-123.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Lashchuk, E.

« Skovoroda's philosophy of happiness in the context of western philosophy ». *Наукові записки НаУКМА. Т. 1: Філософія та релігієзнавство [Naukovî zapiski NaUKMA. T. 1: Filosofiâ ta religiâznavstvo]*. Київ, 1996, p. 54-59.

Disponible en ligne sur :

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10095/Laschuk_Skovoroda_s_philosophy_of.pdf (consulté le 19 mai 2023)

Mihailovic, Alexandar

« Pietist Nationalism and the Russian Rediscovery of Skovoroda ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 75-86.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Петров, Віктор Платонович

« Особа Сковороди Г. С. Сковорода. Спроба характеристики ». *Петров, В. Розвідки*: [в 3 т.]. упорядкування, передмова та примітки В. Брюховецький. Київ : Темпора, 2013, р. 1448-1537.

Disponible en ligne sur : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004701> (consulté le 19 mai 2023)

Perri, Giuseppe

« The Prologue to the Narcissus of Hryhorii Skovoroda as a Philosophical Testament ». *Kyiv-Mohyla Humanities Journal*, n° 2, 2015, p. 83–98.

Disponible en ligne sur :

http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11039/Perri_The_Prologue_to_the_Narcissus.pdf?sequence=1&isAllowed=y (consulté le 19 mai 2023)

Pylypiuk, Natalia

« In Search of Hryhorii Skovoroda: A Review Article ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 125-143.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Pylypiuk, Natalia

« Skovoroda's Divine Narcissism ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 13-50.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Ruskulis, L., Rodionova, I., Maiboroda, R.

« The symbol of "heart" in the linguo-philosophical concept of H. Skovoroda ». *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*, vol. 13, 2020, p. 211-217.

Disponible en ligne sur : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2020_23_30 (consulté le 19 mai 2023)

Scherer, Stephen P.

« Hryhorii Skovoroda and Orthodoxy ». *Ukrainian Quarterly*, vol. 66, n°1, 2010, p. 31-50.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Scherer, Stephen

« The Narcissus: Skovoroda's "First-Born Son" ». *Journal of Ukrainian Studies*, vol. 22, n°1, 1997, p. 51-64.

Disponible en ligne sur : <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/13741/file.pdf> (consulté le 19 mai 2023)

Vasianovych, Hryhorii, Budnyk, Olena

« The category of freedom in the written heritage of John Amos Comenius and Hryhorii Skovoroda ». *Advanced education*, 2017, Iss. 7, p. 85-89.

Disponible en ligne sur : http://nbuv.gov.ua/UJRN/novocv_2017_7_17 (consulté le 19 mai 2023)

Bibliographies

Григорій Сковорода : біобібліографія. Міністерство вищої і середньої спеціальної освіти УРСР. Харківський державний університет ім. О. М. Горького, Центральна наукова бібліотека [вступна стаття А. М. Ніженець]. Харків : Видавництво Харківського університету, 1968. 183 р.

Magasin – [8-Q-12577]

Григорій Сковорода і Сумщина : методико-бібліографічний покажчик Управління культури і туризму національностей та релігії Сумської обласної держадміністрації, Обласна універсальна наукова бібліотека ; підготувала Л. І. Яценко ; редактор С. І. Отенко. Суми, 2012. 38 р.

Disponible en ligne sur : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=3753> (consulté le 19 mai 2023)

Григорій Сковорода (1722–1794) : науково-допоміжний біобібліографічний покажчик. Укладачі : О. І. Шкира, А. М. Яковенко та ін. ; вступна стаття В. В. Коцура]. Вид. звед. та допов. Переяслав (Київ. обл.), 2022. Вип. 1101 р. (Ювілейне видання на честь 300-х роковин від дня народження українського Сократа)

Disponible en ligne sur : <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6415>

Вип. 4, ч. 2. 1078 с. <http://ehsupir.uhsp.edu.ua/handle/8989898989/6418> (consulté le 19 mai 2023)

« Сковорода Григорій». *Українські письменники : біо-бібліографічний словник*: у 5-ти т. Т.1: Давня українська література (XI-XVIII ст.). Київ, 1960, р. 520-536.

Salles G et W – *Langues et littératures d'Europe centrale et orientale* – [891.790 9 UKRA]

Magasin – [8-Q-10784 (1)]

Ушкалов, Леонід Володимирович

Григорій Сковорода : семінарій. Міністерство освіти і науки України; Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. Харків: Майдан, 2004. 774 р.

Disponible en ligne sur : https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-content/uploads/2014/04/Ушкалов_Сковорода.-Семінарій.pdf (consulté le 19 mai 2023)

Autres ressources

Grigorij Savič Skovoroda dans data.bnf.fr

Disponible en ligne sur: https://data.bnf.fr/16248094/grigorij_savic_skovoroda/

Бурмака, В. П.

Григорій Сковорода в екслібрисах харків'ян [Grigorij Skovoroda v ekslibrisah harkiv'ân]. Укладачі : Л. Г. Надєждіна, Н. Ф. Коваленко ; Харківський клуб екслібрисистів. Харків, 2001. 52 р.

Disponible en ligne sur : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0006052 (consulté le 19 mai 2023)

« Grigorij Savovič Сковорода » : Науково-освітній портал *Scientific and educational portal «Hryhorii Savovych Skovoroda»*

Disponible en ligne sur : <https://s.3k.group/en/> (consulté le 19 mai 2023)

« Ukraine : le musée dédié au philosophe Grigori Skovoroda réduit en cendres ». *Actualitte*. Publié le 9 mai 2022.

Disponible en ligne sur : <https://actualitte.com/article/105938/international/ukraine-le-musee-dedie-au-philosophe-grigori-skovoroda-reduit-en-cendres> (consulté le 19 mai 2023)

Cette bibliographie est disponible également en ligne sur le site internet de la BnF : [https://www.bnf.fr/fr/bibliographie_Grigorij_Skovoroda]

Vous pouvez nous suivre sur :

<https://twitter.com/labnf>

<https://www.facebook.com/bibliothequebnf/>

Bibliothèque nationale de France – Site François Mitterrand
Quai François-Mauriac,
75706 Paris Cedex 13
Téléphone : 33(0)1 53 79 59 59
<https://www.bnf.fr/fr>